

שעוצבו בקפידה ובהרבה דמיון, צירופי הצבעים והחריטות שבתצלומים, מקנים למוצגים בתערוכה עוצמה ועניין מרובים.
עם האמור לעיל, לא תמיד מצליח הנרי שלוינאק לגבור על הבעיות הצורניות במלואן: החיבור בין החלקים בכמה מהקולאזים נראה לעיתים מלאכותי בכך שהוא מוצדק רק מבחינת התוכן או רק מבחינת המבנה ואינו מצטרף לעיתים לשלמות אחת.

יוסף הלוי

"יוסף הלוי" / הארץ / 9.12.66 / תע' יחיד / גלריה "גורדון" / תל-אביב

תערוכתו הנוכחית של יוסף הלוי מבליטה את יכולתו של אמן זה שלא לנוח על זרי הדפנה שהוקנו לו בזכות סגנונו המגובש והאישי ולהמשיך לפתח ולהעמיק את הישגיו הציוריים. בתערוכה אפשר לגלות שוני רב מדרך ציורו הקודמת של יוסף הלוי. ציורו בעבר אופיין על ידי עיבוד פאסטוזי של משיכות מכחול ועיצוב מרקם חומרי עשיר ומורכב (לעיתים מורכב מדי) על פני כל משטח הבר. הצבע הונח על הבר באופן שייתפס כ"צבע שטח", היינו, הצבע נתפס כצמוד ודבוק ללא הפרד במשטח הבר. בתערוכה העכשווית חל שינוי בולט מבחינה זאת: הצבעים - בעיקר אלה של הרקע, אך בשום פנים לא הם בלבד - מופיעים בשכבות דקות, שבריריות וכמעט שקופות ומקבלים משמעות של "צבע צף". הצבע נתפס כצף, עולה ומרחף כביכול לפני הבר, מעין צבע לא חומרי אווירי וזהיר יותר. המעבר לצבע צף (במקום צבע שטח) פותח לפני יוסף הלוי אפשרויות להעשיר את ציורו על כמה רמות בעת ובעונה אחת: א) אם קודם כמעט לא הופיע הגוון הלבן בציוריו של הלוי, הרי עתה יכול הצייר להפעיל צבע זה ולהשתמש גם בבר העירום כחלק אינטגרלי מצבעוניות הציוריים. החיבור בין הצבע הצף ובין משטח הבר נעשה טבעי ואורגני ביותר ומאפשר להקנות לצבעים זוהר ורוויה, שלא היו אפשריים מקודם; ב) אם קודם נבלעה חומריות קבוצת משיכות מכחול בודדות בחומריות הכללית שהשתרעה על פני כל הבר, הרי עתה, עם השימוש בצבע שקוף דק ואווירי, מקבלת משיכת המכחול, כאשר היא מופיעה, את מלוא משמעותה מהיותה בולטת על פני הרקע הרך והשקוף. יוסף הלוי יכול עתה לעצב תבנית חומרית ליד זו הצבעונית השקופה; ג) עם השימוש בצבע צף משתחרר יוסף הלוי מהפיתוי - פיתוי שלא תמיד הצליח לעמוד בו - להיסחף לחומריות משיכות המכחול שהיו כובשות את הבר כולו ולעיתים אף טשטשו את המרכיבים הצורניים. השימוש בצבע הצף מאפשר, לכן, לחדר גם את האספקטים הצורניים ולהפכם לבהירים יותר.

עד עתה היה הדיון צמוד להשפעת השימוש בצבע צף על הצדדים הצורניים הצבעוניים והחומרניים בציוריו של יוסף הלוי; מן הראוי עתה לעמוד בקצרה על הצדדים הצורניים והצבעוניים עצמם. עוד לפני התקופה המיוצגת בתערוכה הנוכחית, גיבש יוסף הלוי לעצמו סגנון צורני וצבעוני מיוחד. סגנונו הצורני התפתח בקשר הדוק עם תכנים שסומלו על ידי

420

עולם מיתולוגי פרטי שאוכלס על ידי מלאכים, פרים מכונפים, עולי רגל ויצורים אחרים. עיצוב מושאים אלה הכתיב לאמן במשך הזמן פתרונות צורניים שקיבלו אופי אישי וייחודי ביותר. בתערוכה הנוכחית שוב אין הצייר נזקק למיתוס זה ישירות - הצורות עומדות עתה ברשות עצמן גם ללא ההתייחסות לאותו עולם שהופיע בציוריו הקודמים של הלוי. גם סולמות הצבעים שנבעו מקודם מאותו עולם מיתולוגי ושהיו תמיד בעלי גוון מזרחי מובהק, מופיעים עתה עצמאיים ומעורנים הרבה יותר. לפנינו עתה ציור, כמעט מופשט, שלמרות היותו נשכר מהישגי הציור האירופי של השנים האחרונות, אינו אירופי במהותו. ייתכן שאפשר לומר - עם מלוא הזהירות המתחייבת מהשערה כזאת - שבציורו של יוסף הלוי מסתמן אחד המופעים הראשונים של ציור ישראלי טבעי וישי; ציור שמצדיק את התואר "ישראלי", לא בהזדקקותו לסממנים ספרותיים אלא בתחושה מיוחדת לצבע, צורה ועיצוב.

1967

שמואל בק

"שמואל בק" / הארץ / 13.1.61 / תע' יחיד / גלריה "גורדון" / תל-אביב

ציורו של שמואל בק משתייך, ללא ספק, למסגרת הרחבה והכללית של הסוריאליזם, אך אין זה בדיוק הסוריאליזם כפי שהובן על ידי הקבוצה שסביב אנדרה ברטון, אלא סוריאליזם במובן רחב יותר. המשותף בין שמואל בק והסוריאליסטים הוא השימוש בהקשרי דימויים מזרחיים וסוגסטיביים, במניפולציה של החלל, בהצבת אובייקט המקבל משמעות שונה לגמרי ממשמעותו הרגילה, בטכניקה המתארת ובספרותיות המרובה. השוני מתבטא בקרירות ובמודעות בהן ניגש האמן לציוריו.

בחוסר היומרה למסור "ספונטאנית" תכנים תת-הכרתיים ובכך ששמואל בק מציג את התמורה המתמדת המופיעה בציורים לא מתוך ניסיון להדהים ולהבהיל אלא כניסיון לעורר אווירה של הנשגב והמופלא. בהתאם לכך, לקוחים גם הרעיונות המשמשים נושא לציורים שלא מעולם ההזיות, החלום, והטירוף אלא הם קרובים יותר לרעיונות פילוסופיים-מיסטיים, מבחינה זו קרוב ציורו של שמואל בק לציור המטאפיזי יותר מאשר לסוריאליזם הרגיל. הטכניקה היא זו שגובשה כבר בימי הרנסאנס והבארוק, והאמן שולט בה בליטוש מספיק עד כדי יכולת להקנות מימד של "מציאות" מפורטת ביותר לעצמים המזרחיים המאכלסים את בדיו. יחד עם זאת, דווקא טכניקה מלוטשת זו הינה כמעט לגמרי חסרת משמעות בפני עצמה; אין בציורים אלה כל חשיבות מיוחדת להנחת כתם הצבע או חומריות של משיכת המכחול; אלה מוצדקים רק מהיותם משמשים תכנים רעיוניים. הדגש מושם, איפוא, על

421